

"Tja, wat moet je nu zelf vertellen over je eigen bedrijf. Het is als het ware zo gewoon," was de reactie van Heilien Tonckens, toen we haar vroegen voor Oase eens te beschrijven, hoe zij het nu al twintig jaar volhoudt een wilde plantenkwekerij te 'runnen'. Maar gewoon, nee, dat is het nu juist helemaal niet, niet haar manier van kweken - in de volle grond - en ook niet haar steun aan anderen - als je droomt van een wilde plantenkwekerij dan is het heel slim eerst een bezoekje te brengen aan De Heliant. Haar voortdurende engagement, o.a. als voorzitter van Vereniging Wilde Weelde, heeft zeer velen gestimuleerd om ook eens iets te durven. Het woord is aan Heilien!

Wilde plantenkwekerij De Heliant

Heilien Tonckens

In 1979 is Jaap Zaagman in Erica met wilde plantenkwekerij De Heliant begonnen.

Ik was daar gewoon klant. Als hij boodschappen deed in de natuurvoedingswinkel, waar ik achter de toonbank stond, was er vaak even een praatje over plantjes. Als stage voor de middelbare tuinbouwschool had ik eens drie maanden door Den Haag gelopen in bos en park, braakliggende terreinen etc. met een streeplijst op zoek naar al wat er bloeit. Het was ontzettend intensief, heel erg leuk en uiteindelijk van groot belang.

Op een dag, vlak nadat Jaap zijn kwekerij naar Emmer Erfscheidenveen had verhuisd, vroeg hij of ik zijn kwekerij over wou nemen. Soms moet je niet al te lang nadenken en gewoon impulsief handelen. Wist ik veel waar ik aan begon, vast niet, liefde voor planten, dat was het. Ik had ook geen teelt-opleiding gevolgd, maar de hoveniersopleiding en nog een aanvullend jaar "Groenvoorziening, landschap en recreatie".

Maar goed, in die tijd viel het vinden van betaald werk in die richting niet mee, maar er was genoeg vrijwilligerswerk, al of niet in het bestuur bij de diverse organisaties. Jaap had er 1-2 dagen per week werk aan. Dus met iets meer tijd moest het mij ook wel lukken.

Alleen, zonder rijbewijs, 18 km verderop een kwekerij, dat betekende 90 minuten fietsen, en dat is nou niet echt handig. Maar de achterbuurman wist raad. Wij woonden midden in de bos-

Heilien Tonckens tijdens een boekpresentatie in Bingerden. Op de foto links de auteur van het boek "Tuinbasics", Janine ten Hoorn. Foto: Martin Stevens

wachterij Odoorn en hij woonde aan de achterkant, goed op de zon en in de volle wind. En zo werd een schapenwei kwekerij. We hebben Jaap zijn kwekerij in 100 vuilniszakken gestopt en bij mij weer uitgeplant. Dat was in het najaar van 1981.

En dan, vanaf het voorjaar van 1982, maar proberen een kwekerij te draaien. Jaap had een kwekerij in de volle grond en deed verzending door het hele land. Dat systeem heb ik overgenomen. Dat paste me wel en dat is nog steeds zo. Er zit natuurlijk altijd wel ook wat in potjes en er wordt gepot voor beurzen etc.

Waarom deze manier? In die tijd van de MEMO-beweging, mens en milieuvriendelijk ondernemen, viel voor mij alles op zijn plek. Men hoefde niet van heinde en ver met auto's te komen, het pakket planten kon met de PTT of een bezorgdienst thuis bezorgd worden. Dat was een voordeel van de volle grond. Het kweken in de volle grond had wel meer voordelen. Verkocht je planten niet, dan groeiden ze je niet de pot uit en hoefden ze niet in leven gehouden te worden met eindeloze hoeveelheden water en mest. Het nadeel was natuurlijk de traditionele verkoopseizoenen van voor- en najaar. Omdat

De Heliant: een plantenmekka

Foto: Jan Kees Luyterink

ik zelf de planten uit de grond haal, kun je maar weinig mensen tegelijk helpen. Er is dan wel ruimte voor advies e.d. Dus niet van 'pakt u maar, hier is de kassa'.

De kleine 10 jaar in Odoorn, wonend in het bos en de kwekerij op 15 minuten fietsen door het bos met de hond, was leuk. Telefonisch was ik slecht bereikbaar, het was nog niet de tijd van de continue bereikbaarheid met een 06 - nummer. Veel mensen vertelden later 'we hebben je gezocht', maar halverwege de zandpaden van het bos waren ze weer terug gegaan, want deze zoektocht kon toch niet een kwekerij opleveren.

Het waren de jaren van de Hortusdagen in Haren, plantenbeurzen in voor- en najaar. Collega-kwekers leerde ik kennen en het werden vrienden. Je vond er gesprekspartners; het werk is toch ook veel beulen in eenzaamheid. 'Hoe doe jij dit, zullen we samen dat...' Er ontstond een hecht netwerk met de collega's in het noorden.

En ook nog actief voor IVN, IVN-zomerweken, Natuurmonumenten, Milieufederatie, Landschapsbeheer, Vrijwillig Bosbeheer etc. Soms wordt je een soort spin in een web met lijntjes naar alle kanten. Ook begon in die tijd het 'lezingencircuit'. Er moest worden geschrapt in de activiteiten, het werd te veel. Even alleen de lezingen en het kwekerijwerk op de eerste plaats. Die

lezingen gaan natuurlijk ook weer op m'n eigen manier: geen dia's, een verhaal voor de vuist weg. Mensen kennen wel eens na afloop er geen heil in te hebben gezien, een verhaal zonder dia's, hoe kan dat nou boeien. Gelukkig viel het enorm mee. Ook deze aanpak geeft me weer vrijheid, maar heeft ook drempels, hoe blijf je de mensen boeien en maak je ze wat duidelijk.

Veel van mijn collega's, gewone en bijzondere vaste plantenkwekers moeten iedere keer mee met de markt en de jacht op nieuwe soorten. Dat wil de consument, dat wil de tuinmode. Heerlijk, dat gaat aan mij voorbij. Dat geeft mij ook rust. Natuurlijk zie ik ook wel eens prachtige planten en dan is het nee voor mij, die zijn niet wild. Het kost me trouwens geen moeite. Ik heb mezelf een beperking opgelegd. Maar binnen die beperking is het nog steeds genieten van de soorten, zeker in het voorjaar.

Begin jaren '90 werd mijn man, die bij SBB boswachter is overgeplaatst richting Smilde / Appelscha om zich hier met flora en fauna bezig te gaan houden. Nu kon mijn wens, wonen en werken op één plek, in vervulling gaan. Alleen nog een keer alles verhuizen - en het was veel meer geworden... en andere grond: geen dalgrond, maar puur zand, een oud maisland, wat zou het worden?

Eind februari: alles uit de grond, determineren op wortels en opnieuw inplanten. Alles soort bij soort. Wel saai, dus al snel hier en daar iets op een andere plek gezet. Langzaam werd het weer mijn kwekerij, mijn chaos. De nieuw geplante gemengde hagen gingen groeien, verdwaalde planten mochten zich zetten en groeien. Het klinkt niet hoopgevend, maar een dergelijke plek moet gewoon eerst weer 10 jaar groeien en patronen krijgen. Maar dat is mijn beleving.

Op een dag zou er hier nog meer bos aangeplant worden, wij wonen en werken op een open plek in het bos. Het aanbod om een strook van 10 m breed om de kwekerij, totaal 1000 m² erbij te pachten als buffer tegen het bos, was weer een nieuwe uitdaging. 'Je zaait er maar wat', zeiden ze. We hebben wat pioniers gestrooid: toortsen, kaardenbollen, boerenwormkruid, St. Janskruid en knikkende distel. Wat een feest! Langzaam maar zeker is er ook daar rust gekomen. Vanuit de kwekerij zaaien zich door de heg heen allerlei planten uit. En wat gaat er wel neit mee in de vacht van de hond. Het hield niet op bij die 10 meter breed. Ook tussen het bosplantsoen staat aardig wat, in toom gehouden door de reeën. Ecologisch klopt het natuurlijk niet. We maaien er een pad doorheen en genieten van knolsteenbreek, grote wilde tijm, marjolein, St. Janskruid, ereprijssoorten, anjertjes, wilde peen, bont kroonkruid, knoopkruid etc. Een plantenmekka, maar ook de dieren komen goed aan bod. Allerlei insecten, vlinders, rode bosmiernesten met de bijbehorende gouden tor, hommelnesten, vleermuizen, huiszwaluw, uilen, en roofvogels komen we tegen. Dus dat gaat wel goed. Ondanks die gortdroge kwekerij - er staan ook dit natte voorjaar geen plassen - zitten er ringslangen. De eieren worden gelegd in de composthoop of in de enorme bladhoop in de voortuin. Het is wel even schrikken. Nu maar hopen dat de aders buiten blijven. Het zijn de voor- en nadelen van wonen en werken in het nationale park Drents-Friese Wold.

De uitdagingen komen vanzelf wel langs. ik heb een tijdje tuinprogramma's voor de regionale TV gemaakt en nu probeer ik het kwekerijwerk te

combineren met cursusonderwijs, waarbij het sleutelwoord ecologie is, in Frederiksoord.

En er is natuurlijk Wilde Weelde. Men vroeg mij voorzitter te worden. Het is allemaal een kwestie van ja zeggen, alles is even leuk en uitdagend. Bij Wilde Weelde is er ineens weer een heel ander netwerk. Ook al is alles lang niet even wild, er zijn gezamenlijke idealen wat inspirerend werkt. Hoeveel netwerken kan een mens aan... Allemaal uitstapjes van het erf af. Maar wat ben ik altijd weer blij als ik hier het hek door kom en mijn planten zie staan en dan vooral de vrij gevestigde. Dat geeft me een gevoel van rust. Hier hoeft niets, en mag alles. Ach, ik zie de bergen werk ook heus wel. Maar juist die vrije planten, die spontane groei, welke patronen ontstaan daar, al dan niet door ingrijpen van mens en dier; daar blijf ik naar speuren in tuinen en in het vrije veld in het bijzonder. Dat is de inspiratiebron.

En hoe is het nu, 20 jaar later?

Laten we zeggen: het is een jas die me goed past. De vrijheid voor de plant én voor mij door het kweken in de volle grond, is het behoud van de kwekerij geweest. Dit vind ik leuk. Alleen containerteelt met een voorbeeldtuin, ik moet er niet aan denken. Het voelt voor mij als een benauwend keurslijf, het gevoel dat ik ergens aan moet voldoen. Wat ik niet kan. De praktijk is nu een soort koorddansen. Wie bepaalt het: de plant of ik of mijn hond? Er is veel wat zich overal uitzaait, er mag veel. Soms wordt er weer ingegrepen, soort bij soort gezet. Dat werkt soms sneller, maar is visueel saaier.

Er komen hier wel eens mensen kijken en die zeggen, dit hebben we nog nooit zo gezien. Ik zeg dan, de kans dat u dit ergens anders zult zien is ook niet zo groot. Dit is een heel persoonlijke chaos waar ik de weg in weet en soms ook even niet.

Heilien Tonckens

Oude Willem 2

8426 SM Appelscha

0516-433292

De 'Weidendom' in Rostock

Kathedraal van

Kristin Wijnja

 an 25 april tot 10 oktober 2003 wordt in de oude Hanzestad Rostock in het noorden van Duitsland de IGA - Internationale Gartenbau Ausstellung - gehouden. Een ruig, waterrijk gebied met deels loofbos van wilgen en elzen langs de rivier de Warnow, kort voor diens monding in de Oostzee, wordt op dit moment het terrein van de "IGA am Meer". Delen van het oude landschap worden heringericht en toegankelijk gemaakt. Maar vanzelfsprekend worden er ook showtuinen van de

deelnemende 35 landen aangelegd en tentoonstellingshallen gebouwd. De kerken van Noord-Duitsland doen ook mee. Met hun bijdrage willen ze het belang dat de kerken aan het behoud van de schepping hechten, onderstrepen. Symbool daarvoor - en intussen al tot symbool voor de hele IGA uitgegroeid - is de groene kerk van wilgenten - de "ökumenische Weidendom".

Een groene, levende en groeiende kathedraal als zinnebeeld voor het leven - de christelijke geloof - dat was het idee